

דף כה

נד. א. הסוכר אמת המים מערב יום טוב ולמחר השכים ומצא בה דגים – האם מותרים או אסורים משום מוקצה?

ב. חיה שקננה בפרדס – האם הולד והאם מותרים ביו"ט או אסורים משום מוקצה?

ג. אלו עופות צריכים זימון מערב יום טוב ואלו אינם צריכים?

ד. עופות שהזמינם מערב יו"ט ונמצאו בבורות בשיחין ובשאר מקומות – האם הם מותרים ביו"ט?

א. אמר רבה בר רב הונא אמר רב: הסוכר אמת המים מערב יום טוב (שלא ייכנסו בה דגים משתחשך, ואת

אלה שבתוכה הכינם במעשה זה) ומצא בה דגים – מותרים, שהרי זו הזמנה.

ב. רב חסדא / רבה בר רב הונא רצה ללמוד מדברי רב, שחיה שקננה (= שָׁרָה) בפרדס אינה צריכה זימון.

ורב נחמן חולק וסובר לאסרה הואיל ולא עשה מעשה להזמינה. וכן שנו בברייתא. והקשו מדברי רבי

שמעון בן אלעזר בברייתא אחרת שאמר א"צ לזמן. והעמידה רב נחמן בוולד שאינו יכול לצאת משם

והריהו מזומן ועומד, משא"כ האם. והקשו על כך הלא האם אסורה בכל אופן משום צידה. והסיק רב נחמן

בר יצחק לחלק (בוולד עצמו) בין גנה הסמוכה לעיר שדעתו עליה ומותרת, לגנה שאינה סמוכה.

וכן פסק הרי"ף ושאר פוסקים, שבפרדס הסמוך לעיר אין צריך זימון לעופרים, אבל בפרדס

מרוחק צריך. והאם שהיא מחוסרת צידה אין מועיל לה זימון.

ואם לא ידע כלל מהוולדות, אפילו במקום קרוב אסורים (שער הציון תצו אות מג).

ג. יוני שובך ועליה, וצפורים שקננו בטפחים (= מין דליים, כדים) בבירה – צריכים זימון. והדרור, שהיא צפור

קטנה והאם והבת שוות, צריך לקשור בכנפיה כדי שלא תתחלף באמה.

אבל אווזים ותרנגולים ויוני הרדיסאות מותרים ללא זימון.

ד. עופות המקושרים והמנוענעים (מאתמול לשם זימון, והוא מכירם); בבורות ובבתים ובשיחים ובמערות –

מותרים. באילנות – אסורים, שמא יעלה ויתלוש.

[המקושרים והמנוענעים בכל מקום אסורים משום גזל].

נה. א. האם מותר לשחוט ביו"ט בהמה מסוכנת שחם עליה שלא תתנבל?

ב. שחט בהמה בשדה – כיצד יישאנה לעיר ביו"ט?

ג. האם מותר לאכול מבהמה קודם הפשט וניתוח?

ד. אלו הנהגות דרך ארץ באכילה הובאו בסוגיא?

ה. האם הסומא יוצא ביו"ט במקלו והרועה בתרמילו? האם מותר לשאת אדם בכסא ביום טוב?

א. בהמה מסוכנת שחם עליה שמא תמות, לא ישחטנה ביו"ט אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי.

רבי עקיבא אומר: אפילו כזית חי מבית טביחתה [– מקום טביחתה ממש (רבי חייא), שהוא מזומן ומופשט

מעורו].

א. אף על פי שאינו אוכל, כיון שהיה יכול לאכול – די בכך (ראשונים עפ"י פסחים מו). ולפי מה

שאנו נוקטים 'הואיל', אפילו אם מלכתחילה אינו בא לאכלה התירו, שהואיל ואם יודמנו לו

אורחים וכד' – ראויה להם, על כן אין כאן איסור תורה הלכך הקלו כאן משום הפסד ממונו

שאלות ותשובות לסיכום מסכת ביצה

(עפ"י מאירי ושיטמ"ק; בית יוסף תצח. וכן הסכמת הפוסקים – ע' שו"ע הגר"ז תצח, יא ומשנ"ב סקל"ד). וי"א שלא התירו אלא אם חשב בלבו לאכול, הגם שלבסוף לא אכל (עפ"י דרישה שם בדעת כמה ראשונים).

ב. כמה אחרונים סוברים [שלא כדעת הטור והשלחן-ערוך] שצריך שיהא שהות כדי להפשיטה ולבדקה בעוד יום. ובספר ישועות יעקב כתב להחמיר בבהמה גסה ולהקל בטלאים וגדיים שאין מצויה בהם סירכה, שא"צ שהות כדי בדיקה (ע' להלן שיטת הפוסקים בדין אכילת בהמה ללא בדיקת הריאה).

ונראה שאם יש שהות לאכול ממנה כוית צלי עד שקיעת החמה, יש להקל כשאפשר לבדקה עד צאת הכוכבים [כי מעיקר הדין קיימא לן עד צאת הכוכבים יום הוא] (עפ"י משנ"ב ושעה"צ תצח, 1).

ב. שחט בהמה בשדה – לא יביאנה ביו"ט במוט ובמוטה (בשני בני אדם, משום אוושת הדבר יש זלוול ביו"ט (רש"י); משום טירחה יתרה או שנראה כמוליכה למכור בשוק. תוס' שבת קכו.) אבל מביא בידו אברים אברים.

א. יש מי שסובר שאין איסור להביא במוט אלא את המסוכנת, אבל בריאה ששחטה לצורך יו"ט מותר, ובלבד שישנה אם אפשר. אבל אחרים אוסרים בכל אופן, וכן כתב הרמב"ם (ר"ן).
ב. שחט בהמה בשדה אינו נוטל את עורה ולא מפשיטו, אבל משייר אבר אחד ומביאו כשהעור עמו (עפ"י רשב"א ר"ן ורי"ד; או"ח תצח, 1).

ג. מצד הדין אין איסור לאכול מבשר השחוטתה קודם הפשט וניתוח, שכל שלא נודע שהיא טריפה – בחזקת התר עומדת. אבל אין כן מדת דרך ארץ.

א. כתבו התוס' שאם לא הפשיט וניתח ונמצאת טריפה – נענש כשוגג ולא כאנוס, שלא היה לו למהר כל כך. ועל זה אמרו 'נטיעה' (– נשעת עץ המצרכת המתנה לאכילת פירותיו) מקטעת רגלי הקצבים ובוועלי נדות' שממהרים ואינם יכולים להמתין.

ב. משום הפסד ממון התירו לאכול כוית מבית טביחתה ללא בדיקה. וכל שכן שאם הוציאו הריאה בלא בדיקה ואבדה [בשוגג או באונס. ריב"ש, ש"ך], אין להפסיד הבהמה וסומכים על הרוב וכשירה (רש"י רא"ש ור"ן חולין פ"א; שו"ע יו"ד כת, ב). ויש מחמירים (ר"י הלוי, מובא בשו"ת רש"י סא; בה"ג; מרדכי חולין שם). ויש מחלקים בין גדיים וטלאים שאין סירכות מצויות בהם לשאר בהמות (עפ"י ספר התרומה). והכרעת הפוסקים להקל בגדיים וטלאים ועגלים רכים וחיות, ולהחמיר בבהמות גדולות מלבד במקום הפסד גדול (עפ"י רמ"א וש"ך שם).

ד. מדת דרך ארץ שלא יאכל אדם מן הבהמה מיד עם שחיתתה, קודם הפשט וניתוח, כאמור. לא יאכל אדם שום ובצל מראשו (= אמצעייתו הרך) אלא מעליו. ואם אכל הרי זה רעבתן.

בשבת מותר להתחיל לאכול מראשו [כמו שאמרו (בשבת ק"ח): 'במה מענגו... וראשי שומין'] משום חיוב סעודת שבת (עפ"י מג"א ומשנ"ב קע, ט מאגודה. וכיו"ב אמרו בשבת ק"ז לענין בציעת פרוסה גדולה בשבת).

כיוצא בו לא ישתה אדם כוסו בבת אחת ואם שתה הרי זה גרגרן.

שנו חכמים: השותה כוסו בבת אחת הרי זה גרגרן. שנים – דרך ארץ. שלשה – מגסי הרוח. [לא אמרו

בכוס קטן וביין מתוק ולמי שכרסו רחבה – שזה שותהו בבת אחת (עפ"י פסחים פו). ומאידך, בכוס גדולה מאד שותה אף בשלש או ארבע פעמים. רמ"א או"ח קע,ח.].
 [עוד אמרו: לא ישתה אדם שני כוסות בבת אחת ויברך ברכת המזון, מפני שנראה כגרגרן (דרך ארץ רבה ו; או"ח קע,יא); לא יטול אדם את הכלי לשתות ופיו מלא, שחוששים לאניני הדעת (כלה רבתי י); תלמיד חכם לא יאכל מעומד ולא ילקק באצבעותיו (ד"א זוטא רפ"ה)].

ה. אין הסומא יוצא במקלו ביו"ט, ולא הרועה בתרמילו – שזהו דרך חול וזלזול ביו"ט.
 מדובר ביציאה לרשות הרבים או לכרמלית. ובעיר שיש בה עירוב יש מקלים (ע' צל"ח; נובי"ת או"ח כח ועוד). ויש מחמירים (ע' אגרות משה או"ח ח"ה יט), ומפני שיכול להלך גם ללא המקל, ואינו נועד אלא לתקן הליכתו (מה שאין כן הקטע שצריך למקל, יוצא בו) [עפ"י רא"ש ר"ן; או"ח תקכב]. ונראה שחולה וזקן שאינם יכולים בלי מקל – מותר (שש"כ יט הערה יג בשם הגרשו"א). ולמעשה נוהגים העולם להקל לצאת במקל לסומא או לכל מי שקשה לו לילך, וצריך עיון בזה כי יותר נוטה לאסור אפילו בסומא, וכל שכן בשאר אנשים, ואף במקום שיש עירוב. 'זכבר נתפשט להיתר שלא שייך למחות, דמוטב שיהיו שוגגין, ובפרט אצלינו בזמן הזה שכמעט ליכא רה"ר גמור האסור מדאורייתא. ומכל מקום צריך עיון' (מתוך אגרות משה או"ח ח"ה יט).
 אין יוצאים בכסא (= אדם יושב בקתדרא ובני אדם נושאים אותו). אחד האיש ואחד האשה. ואם רבים צריכים לו, כגון שדורש ברבים (או שהולך לפקח על עסקי רבים (הגר"ז), או אם הוא שליח ציבור ואין מי שיכול לקרוא הפרשה זולתו. רב פעלים) – מותר. אמר רבי אמי: ובלבד שלא יכתף. ופירשו (כפרש"י) שנותן אחד זרועו על כתף חברו וחברו נותן על כתפו, וזה יושב בכסא על זרועותיהם, שנראה דרך חול ופרהסיא, כמוליכים אותו למקום רחוק, יותר משנושאים בין ידיהם בכסאו (ויש מפרשים: מיתקן נשיאה הנישא על הכתפים). ובמקום בעתה או משום טורח הציבור (העומדים על רגליהם כל זמן שהוא עובר. רש"י) נהגו החכמים התר אף בכיתוף.

א. מדברי התוס' (ומהרש"א) מבואר שאפילו במקום בעתה או דוחק אין התר אלא כשהרבים צריכים לו. ויש סוברים אפילו אין הרבים צריכים לו מותר באופנים אלו (ע' במאירי; שער המלך יו"ט ה,ג). ומשמע ברמב"ם שכשהרבים צריכים לו מותר אפילו בלא בעתה אלא אף כשיש צורך אחר (עפ"י כסף משנה יו"ט ה,ג).
 ב. יש מתירים לרכוב באופנים ביום טוב למי שהרבים צריכים לו, או שהולך לדבר מצוה גדולה ונצרך להם. [ואף בשבת – במקום שיש עירוב]. ויש מתירים אף בלאו הכי (כן פסק בשו"ת רב פעלים ח"א או"ח כה. וע"ע במצוין בשמירת שבת כהלכתה פרק טז הערה נב).
 וכתבו פוסקים לאסור נסיעה בשבת ברכב ציבורי כגון אוטובוס או רכבת חשמלית המופעל ע"י נכרים משום 'עובדין דחול' וזלזול לשבת (עפ"י בית יצחק יו"ד ח"ב במפתחות לסי' לא; אגרות משה יו"ד ח"א סוס"י מד. ע"ש). ויש שדנו מכאן על הימנעות משימוש במעלית אוטומטית (ע' חלקת יעקב ח"ג קלו). ויש חולקים (עפ"י 'מעליות בשבת' יז ועוד).

דף כו (כז)

נו. בכור-בהמה – האם מותר להתירו ביו"ט על ידי ראיית מומו? מה דין הבכור שנפל לבור ביום טוב?